

Příloha A.

Rozhovor s Ing. Jiřím Nechvátalem, správcem služby Obálkyknih.cz a vedoucím oddělení automatizace, správy sítě a digitalizace v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích.

Datum konání rozhovoru: 26. března 2021

Místo konání: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích

Autorizace: 29. března 2021

1. Proč jste se rozhodl pro převzetí služby Obálkyknih.cz?

V letech 2008-09 jsme v Jihočeské vědecké knihovně (dále JVK) uvažovali o systému umožňující napojení externího obsahu k záznamům v knihovním katalogu. Měli jsme již vytvořenou specifikaci tohoto systému a řešili technické detaily s našim dodavatelem AKS automatizovaného knihovního systému (dále AKS). V tomto období se objevila i služba Obálkyknih.cz (dále OKCZ) a dost nás zaujala. Vývoj vlastního systému jsme pozastavili a studovali možnosti OKCZ. Při implementaci Obálkyknih.cz jsem často řešil s kolegou Petrem Žabičkou z Moravské zemské knihovny (dále MZK) technické detaily fungování služby a posílal mu neustále připomínky na další vylepšení a opravy. Kolegu Petra Žabičku asi přestalo bavit stále řešit "mé otravné dotazy" a nabídl, zda bych nechtěl v JVK celou službu převzít a já souhlasil. A vlastně jsem ani v té době nevěděl do čeho jdeme.

2. Jaký byl průběh převzetí služby Obálkyknih.cz?

V roce 2013, kdy jsme službu převzali, se rozbíhalo skenování pomocí aplikace "Skenovací klient". Bohužel původní serverová část služby na tento krok nebyla zcela připravena a hrozilo, že systém z důvodu nadměrného zatížení zkolabuje. Bylo nutné provést zásadní změny v datovém modelu a stabilizovat běh celého služby. Prostě "přežít".... což se naštěstí povedlo. Zároveň se připravoval přesun serverů z MZK do JVK. S tím souvisel upgrade síťové infrastruktury, serverů a internetové konektivity v JVK, což vyžadovalo hodně času, sil a také prostředků. K vlastnímu přesunu serverů došlo až v září 2014.

3. Jaký byl definován hlavní cíl při převzetí služby Obálkyknih.cz?

Naším cílem bylo službu vylepšit o další funkce, které nám umožní obohatit

katalog knihovny o další prvky a být tak atraktivnějším pro čtenáře knihoven všech věkových kategorií. Doba to vyžadovala a knihovní katalogy v té době oproti tehdejšímu čtenářským portálům a e-shopům velmi zaostávaly. "Bojovali" jsme společně o stejnou skupinu uživatelů. Dle mého názoru, se knihovny mohly, buď přizpůsobit trendům, nebo postupně skomírat a přicházet hlavně o mladší uživatele.

4. Jaké jste měl očekávání od služby Obálkyknih.cz?

Já osobně asi pomoci své knihovně a tím i všem ostatním knihovnám. A jak odpovídám výše, původní představy narazily na realitu a některá očekávání jsem musel přehodnotit. Například tvůrci AKS a provozovatelé knihovních systémů implementují nové funkcionality s velkým zpožděním.

5. Jaký význam má služba Obálkyknih.cz pro české knihovnictví?

To je otázka, kterou asi nemohu zodpovědět objektivně sám, protože mám službu na starost. Za sebe a JVK mohu říci, že služba Obálkyknih.cz je pro nás klíčový. Obohacuje katalog o čtenářsky zajímavé prvky (až 12 různých informací ke každé knize), které by "vypnutím" serverů Obálkyknih.cz určitě čtenáři postrádali.

6. Existuje v zahraničí podobná služba, který obohacuje knihovní katalogy?

Nevím o žádném takovém veřejném projektu. Snad jen Google Books, ale ten má trochu jiné poslání a účel. Knihovny v České republice mají výhodu v možnosti využít výjimky v autorském zákoně, která povoluje pro potřeby knihoven zpřístupňovat veřejnosti obálky, obsahy apod. Toto např. na Slovensku, či jinde nemají. Narazil jsem na případy v zahraničí, a není jich málo, že si každá knihovna skenovala obálky svých knih sama a používá je pouze ve svém katalogu. Neexistovala spolupráce a dělba práce. Toto je předem prohraný boj. Budoucnost je ve spolupráci všech.

7. Jaké plány máte s projektem do budoucna?

Udržet projekt alespoň v rozsahu funkčnosti, jaký je v současnosti a případně jej rozšiřovat o nově dostupné funkce a databáze. Aktuálně jsme projekt např. rozšířili o poskytování odkazů na zpřístupněné digitalizované tituly z projektu "Díla nedostupná na trhu" (DNNT). V dnešní Covidové době jsme se soustředili na kontroly stávajících záznamů. Využili jsme knihovníky, pracující z domova na home office. Při kontrolách záznamů doplňujeme chybějící identifikátory, popisná

metadata, anotace, vybíráme nejkvalitnější obálku (rozlišení, bez nálepek). Zároveň se opravovaly chybné záznamy a propojovaly se související záznamy (dílové tituly). Do dnešního dne (duben 2021 bylo takto zkontrolováno přes 320 000 záznamů. Ještě zbývá překontrolovat cca. 1.5 miliónu záznamů.

Příloha B.

Rozhovor s Ing. Petrem Žabičkou, iniciátorem vzniku projektu Obálkyknih.cz a náměstkem ředitele Moravské zemské knihovny v Brně

Datum konání rozhovoru: 26. března 2021

Forma rozhovoru: přes emailovou korespondenci

Autorizace: 1. dubna 2021

1. Kdy a kde vznikl podnět pro vytvoření projektu Obálkyknih.cz?

Ve Vědecké knihovně v Olomouci pracoval Ing. Martin Vojnar, který byl vedle kolegů z Národní knihovny v Praze (dále NK) jedním z hlavních hybatelů záměru obohatit knihovní katalogu o obálky a obsahy knih. V roce 2004 byl pořízen Aleph Cluster a začala kooperativní katalogizace Národní knihovny, Moravské zemské knihovny a Vědecké knihovny v Olomouci. V roce 2007 byl pořízen Národní knihovnou, Moravskou zemskou knihovnou (dále MZK) a Vědeckou knihovnou v Olomouci (dále VKOL) modul ADAM do knihovního systému Aleph, který umožňoval připojovat k bibliografickému záznamu digitální dokumenty (pdf. obrázky). V NK vznikl systém na skenování obsahů (TOC server) na němž se podílela i MZK a VKOL. Samotný projekt Obálky knih vznikl 26.3. 2008, kdy byla oficiálně dohodnuta spolupráce knihoven na jeho vytvoření i to, že jeho vývoj zastřeší MZK. V ČR totiž vzniklo v té době několik samostatných aktivit nabízející obohacování knihovních katalogů obálkami: systém získávání obrázků obálek ve Vědecké knihovně v Olomouci, testovací aplikace na sdílení obrázků obálek v rámci Souborného katalogu (dále SKAT) a záměry řešení v jiných institucích. Systém postupně zanikl a navázal na něj nový projekt Obálkyknih.cz. Programátorem byl Mgr. Martin Šárfy, který v roce 2008 pro MZK zaregistroval i doménu Obálkyknih.cz.

2. Jaký byl počáteční vývoj projektu Obálkyknih.cz?

Ze začátku server Obálkyknih.cz hlavně sklízel obálky z různých velkých obchodů a vydavatelství. Obálky bylo možné vkládat přes formulář na webových stránkách projektu, nebo jiným dávkovým způsobem. Později bylo umožněno i skenování obálek prostřednictvím už zmíněného TOC serveru Národní knihovny. Na konci roku 2010 došlo ke schůzce s osobami, které byly zapojeny do projektu a dohodlo na předání provozování obálkového serveru Městské knihovně v Praze.

Hlavním důvodem tohoto kroku bylo, že MZK začínala jako partner Národní knihovny ČR s jiným projektem (Vytvoření Národní digitální knihovny), ovšem stále se zajímala o další vývoj služby Obálkyknih.cz. V roce 2013 MZK dokončila skenovací aplikaci pro Obálkyknih.cz a tak plně nahradila funkcionalitu TOC serveru NK, který byl posléze zrušen. V témže roce došlo z organizačních i personálních důvodů došlo k předání správy projektu Sdružení knihoven v ČR, které jeho provozem a dalším rozvojem pověřilo Jihočeskou vědeckou knihovnu. Zachována však byla i spolupráce s MZK, která nadále provozuje jeden ze serverů. Podařilo se tak udělat projekt méně závislý na jediné instituci.

3. Jaké byly definovány hlavní cíle projektu Obálkyknih.cz v době vzniku?

Cílem pilotního projektu bylo zprovoznění serveru poskytujícího na národní úrovni službu obohacování bibliografických údajů o další prvky. V začátku šlo zejména o obrázky obálek, ale počítalo se s aplikováním dalších objektů, jako jsou anotace, recenze, hodnocení, obsahy, informace o agregaci na úrovni díla, případně i plné texty.

4. A jaká byla očekávání od tohoto projektu?

Záměrem celého projektu bylo umožnit efektivní obohacování knihovních katalogů. Služba měla být bezplatná a dostupná všem knihovnám bez rozdílu. Důraz byl kladen na jednoduchost služby a její rychlé zavedení mezi knihovny. Od samého vzniku služby se počítalo s jejím vývojem o další prvky (anotace, obsahy, recenze, bodové hodnocení).

5. Jaký význam má projekt Obálkyknih.cz pro české knihovnictví?

Služba má zásadní význam pro české knihovnictví i v porovnání se zahraničními projekty. Podařilo se vybudovat národní službu, na které se podílí velká část českých knihoven a kterou využívá většina knihoven v ČR.

6. Existuje v zahraničí podobný projekt, který obohacuje knihovní katalogy?

Ano, v zahraničí se nachází několik podobných projektů. Příkladem je nezávislý projekt Librarything, který později svou nabídku komercionalizoval spolu se Syndetics. Nacházejí se zde zajímavé prvky, které obohacují bibliografické záznamy u beletrie. Další komerční služba, nabízející pouze naskenované obsahy u dokumentů vznikla v Německu (autorský zákon neumožňuje v Německu práci s obálkami knih). Tento projekt se snažil dostat i na český trh, ovšem finanční

náklady byly mnohonásobně vyšší, než u Obálkyknih.cz a malé knihovny by si jej tak nemohly dovolit. Obě zahraniční služby jsou omezeny jazykovou bariérou (nenacházejí se zde ve velké míře dokumenty, které nabízí český knižní trh). Volně dostupné zdroje nabízející obálky a další informace jsou Google Books nebo API Amazonu, v těchto případech jsou ale značná omezení daná podmínkami provozovatelů daných služeb.

7. Jaké plány máte s projektem do budoucna?

Moravská zemská knihovna by ráda i nadále spolupracovala s Jihočeskou vědeckou knihovnou na fungování, provozu a rozvoji celého projektu.

Příloha C.

Rozhovor s PhDr. Zuzanou Hájkovou, náměstkyní ředitele Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích

Datum konání rozhovoru: 26. března 2021

Místo konání: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích

Autorizace: 29. března 2021

1. Proč jste se rozhodli v Jihočeské vědecké knihovně pro převzetí služby?

JVK připomínkovala službu Obálkyknih.cz od jeho počátku. Brzy jsme však začali negativně pociťovat to, že po prvotní intenzivní práci dochází ke zpomalení či zastavení některých zásadních prací. Důvodů, které nás vedly k převzetí služby byla celá řada, jmenuji tři hlavní: Za prvé, to pro nás byla důležitost celého služby nejen pro naši knihovnu, ale pro celé spektrum českých knihoven. Jednou z možností, jak vrátit službu k původní intenzitě vývoje a jeho rozsahu byla nejdříve spolupráce JVK s Moravskou zemskou knihovnou, později převzetí služby. Spolupráce s MZK ale zůstala stále zásadní.

Druhým důvodem byla jistota, že ve svém týmu pro to máme vhodného člověka – Ing. Jiřího Nechvátala, tj. odborníka, který byl pro službu od počátku zapálen a uměl o tom přesvědčit i ostatní.

A v neposlední řadě byly důvodem i zkušenosti s firmou Cosmotron, která uspěla ve výběrovém řízení na softwarovou podporu služby. Vzhledem k dosavadním pozitivním pracovním zkušenostem jsme věděli, že plánované úkoly a rozvoj systému tak nezůstanou v jejich případě jen na papíře.

2. Přináší Jihočeské vědecké knihovně provozování služby nějaké výhody?

Zcela jistě převažují výhody, nad případnými nevýhodami. Opět budu jmenovat: náš elektronický katalog tak byl velmi rychle obohacen o nové funkce – kvůli jejich otestování, to bylo podstatně dříve, než u jiných knihoven. Týkalo se to nejen obálek knih, časopisů, či zvukových CD, ale i anotací, skenování obsahů a následného vyhledávání v obsazích atp. Fond JVK v budově na Lidické (ca

100.000 svazků) byl původně umístěn pouze ve skladech, bez přístupu čtenářů ve volném výběru. Jediným klíčem pro čtenáře tak byl elektronický katalog. Brzy jsme zjistili, že kniha, jejíž záznam je obohacen o obálku, je čtenáři žádána častěji než ta bez obálky. U časopisů bych zmínila možnost skenovat obsahy jednotlivých čísel i to, že čtenáři mají možnost podle obsahů vyhledávat – najít tak články, týkající se konkrétního úzkého předmětu se podstatně zjednodušilo. Podobné to bylo u hudebního CD – naskenováním bookletů s rozpisem skladeb čtenářům velmi zjednodušilo vyhledávání.

Druhou výhodou, z hlediska organizace práce, je optimální využití pracovní doby zaměstnanců studoven, skladů atp. V době, kdy není jejich pracovní kapacita zcela využita, pracovníci se mohou podílet na skenování. Stejně tak jsou využity procesy, při kterých pracují s vybranými fondy – např. při revizi probíhá nejen běžná kontrola svazků, ale i jejich skenování. V době koronavirové epidemie jsme pro pracovníky, kteří nedělali vysoce odbornou práci (katalogizace, rešerše atp.), měli připravené odpovídající pracovní uplatnění pro home office – skenování, nebo kontrola již naskenovaných obálek.

A poslední poznámka – vedení takové služby, který má celostátní působnost, jistě přispěje i k větší prestiži JVK.

3. Jihočeská vědecká knihovna patří mezi největší přispěvatele dat, jak se Vám toho podařilo docílit?

V tomto bodu budu stručnější – je to především zásluha Ing. Jiřího Nechvátala a znovu bych zopakovala část předchozí odpovědi v bodu 2 – přispěla k tomu i změna organizace práce i změna a doplnění náplní práce řady pracovníků JVK, aniž by tím byly omezeny hlavní činnosti knihovny.

4. Jak je služba dle Vašeho názoru vnímána mezi knihovníky?

Myslím, že knihovníci, a to nejen z naší knihovny, oceňují především okamžité výsledky spolupráce. Pokud se podílí na službě, naskenují obálku, přidají anotaci atp., výsledek jejich práce je okamžitě viditelný v katalozích ostatních knihoven, v Souborném katalogu ČR.

5. Jak je služba dle Vašeho názoru vnímána mezi čtenáři?

Čtenáři berou toto obohacení katalogu jako samozřejmost, velmi jej využívají, ale pravděpodobně netuší, že existuje služba Obalkyknih.cz a tak nevidí práci jak JVK, tak všech knihoven, zapojených do služby.

6. Postrádáte nějaké funkce ve službě? Rozšířila byste službu o nějakou novou vlastnost?

Domnívám se, že všechny základní úkoly, které si služba Obálkyknih.cz vytyčila, jsou naplněny. Nyní je spíš na jednotlivých knihovnách, užívajících různé knihovní systémy, aby tyto funkce využily v co největší úplnosti. A to se zatím neděje – řada knihoven nemá např. v katalogu implementovanu možnost vyhledávání podle obsahu knih, časopisů a dalších dokumentů. Mohl by k tomu přispět možná i dotační služba VISK – zaměřit se právě na implementaci všech existujících funkcí služby Obálkyknih.cz. Jaký je současný stav katalogů velkých českých knihoven v této oblasti, předvedl v několika prezentacích i Ing. Jiří Nechvátal.

Příloha D.

Informovaný souhlas s rozhovorem a jeho užitím

V rámci bakalářské práce s názvem „Obálkyknih.cz : popis projektu a jeho perspektiv“, která je realizována na ÚISK FF UK jste byl/a vybrána a požádán/a o rozhovor. Cílem práce je detailně popsat službu Obálkyknih.cz a podrobně zachytit její vývoj v letech 2008 až 2021. Vaše účast na rozhovoru je zcela dobrovolná. Není Vaší povinností odpovědět na všechny otázky, naopak je zcela na Vašem uvážení, jaké informace a zkušenosti v rozhovoru sdělíte.

Pro potřeby analýzy se rozhovor s Vámi bude nahrávat. Nahrávání může být na Vaši žádost kdykoliv přerušeno. Celý rozhovor bude přepsán do textové podoby a Vámi následně autorizován. Autorizovaný rozhovor bude součástí bakalářské práce a následně uložen a zpřístupněn v Repozitáři závěrečných prací UK.

Souhlasím, aby rozhovor nebyl anonymizován.

Datum rozhovoru:

Jméno a příjmení:

Podpis: